

**MEKARKEUN MINAT BASA SUNDA
DI TAMAN KANAK-KANAK**

ku

NUNUY NURJANAH

NIP 131932641

**JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAERAH
FAKULTAS PENDIDIKAN BAHASA DAN SENI
INSTITUT KEGURUAN DAN ILMU PENDIDIKAN
BANDUNG**

2003

MEKARKEUN MINAT BASA SUNDA DI TAMAN KANAK-KANAK

A. BUBUKA

Dina *Peraturan Pemerintah Republik Indonesia No. 27 Tahun 1990* ngeunaan Pendidikan Prasekolah disebutkeun yen pendidikan prasekolah anu ngawengku Taman Kanak-Kanak, Kelompok Bermain, jeung Penitipan Anak mangrupa atikan pikeun ngarojong tumuwuh jeung mekarna jasmani katut rohani murid di luar lingkungan kulawarga samemeh asup ka sakola dasar anu dilaksanakeun ku jalur pendidikan sekolah nyaeta TK atawa anu dilaksanakeun ku jalur pendidikan luar sekolah nyaeta Kelompok Bermain jeung Penitipan Anak. TK teh aya nu dilaksanakeun ku pamarentah tapi lolobana mah dilaksanakeun ku masarakat. Ari Kelompok Bermain jeung Penitipan Anak mah sagemblengna dilaksanakeun ku masarakat.

Tujuan diayakeun pendidikan prasekolah nyaeta pikeun mantuan numuwuhkeun dasar-dasar pikeun kamekaran sikap, pangaweruh, kaparigelan, jeung daya cipta anu diperlukeun ku murid dina nyaluyukeun dirina kana lingkunganana pikeun tumuwuh jeung kamekaran dirina satuluyna. Pikeun ngahontal eta tujuan, disadiakeun program diajar anu ngawengku mekarkeun (1) moral Pancasila, (2) agama, (3) disiplin, (4) kamampuh ngagunakeun basa, (5) daya pikir, (6) daya cipta, (7) perasaan/emosi, (8) kamampuh bermasyarakat, (9) kaparigelan, jeung (10) jasmani.

Kamampuh ngagunakeun basa teh mangrupa salah sahiji program Taman Kanak-Kanak. Ku kituna, dina bagian B baris diebrehkeun conto-conto atikan basa Sunda di TK.

B. Atikan Basa Sunda di Taman Kanak-Kanak

Loba para ahli anu ngebrehken harti kecap pendidikan. Salah sahijina ngebrehkeun yen pendidikan umumna ngandung harti bingbingan sacara sadar ku pendidik (jalma dewasa) kana kamekaran jasmani jeung rohani murid (anu can dewasa) pikeun ngawangun kapribadian anu utama.

Tina eta wangenan ebreh yen aya dua subyek utama dina proses pendidikan nyaeta ayana pendidik jeung murid. Supaya proses pendidikan lumangsung kalawan efektif, diperlukeun ayana suasana anu akrab antara dua komponen utama ieu. Patali jeung ieu hal Shapiro (1997:97) ngebrehkeun sababaraha pituduh enggoning nyiptakeun situasi akrab antara jalma dewasa jeung murid anu umurna antara 3--10 taun, nya eta nalika murid resep ngadengekeun carita. Pereleanana saperti ieu di handap..

1. Milih carita anu luyu jeung tingkat paniten budak.
2. Milih waktu anu pinuh ku kaakraban.
3. Maca kalawan sumanget tur make lentong anu merenah.
4. Kudu mindeng ngayakeun kontak panca indra jeung budak dina waktu maca.
5. Bere kasempetan sangkan budak ngomentaran atawa ngajukeun sababaraha pertanyaan kana eta carita.
6. Ciptakeun eta kagiatan teh sangkan bener-bener mere kasenangan.
7. Ciptakeun kaakraban pisik jeung budak.
8. Carita kudu dipungkas ku kaayaan anu pikabungaheun.
9. Bere kasempetan sangkan budak mungkaskeun carita ku sorangan pikeun mantuan mekarkeun daya nalarna.

Ayeuna baris disodorkeun sawatara conto atikan basa Sunda di TK.

Conto 1

Tema: Aku

Catetan:

Murid sina ngawanohkeun dirina (ngaran diri jeung kulawargana sarta alamat imahna).

Conto:

Abdi   Nina

Pun bapa namina   Mamat

Pun biang namina   Enur

Rorompok   di Jalan Cidadap Girang No. 33.

Satuluyna murid bisa giliran nyaritakeun tur ngawanohkeun dirina. Hadena mah guru teu meunang nyempad naon-naon anu diebrehkeun ku muridna. Upama muridna aya masalah, kakara dibantuan ku guru.

Guru bisa ngebrehkeun jasa indung bapa ka muridna saperti anu kaunggel dina pupuh maskumambang.

1. He barudak kudu mikir ti leuleutik
maneh kahutangan
ku kolot ti barang lahir
nepi ka ayeuna pisan.
2. Ka panggawe matak hese matak pusing
nyorang kasusahan
kolot nya mere rejeki
dahar leueut papakean.
3. Maraneh teh kudu pisan boga pikir
niat mulang tamba
ka kolot rek males asih
dimana geus cumarita.

Malah murid bisa sina ngabayangkeun kumaha lamun manehna geus teu indung teu bapa (pahatu lalis) saperti dina dongeng budak pahatu.

BUDAK PAHATU

Jaman baheula aya dua budak pahatu, lanceukna lalaki, ari adina awewe. Ari imahna deukeut hiji leuweung nu loba tangkal bubuahan anu ngareunah, kayaning pari, kupa, huni, pining, jeung salianna.

Dina hiji mangsa, barudak teh rek ngala buah kupa ka leuweung. Barang datang ka leuweung, cek lanceukna, "Nyai, Akang arek ngala bubuahan, ku Nyai pulungan."

"Heug Akang," cek adina.

Terekel budak teh naek. Barang keur jongjon ngala kupa, leor aya oray sanca, nyampeurkeun adina anu keur diuk nyanghunjar lambar, nyarande kana catang.

Gep ngegel oray teh kana sukuna. Budak teh hariring ngawih.

"Kang tulungan, Kang tulungan!

aya nu gagarayaman

kana bitis jeung ngegelan

cing geuwat kuring tulungan."

"Usap bae, Nyai, meureun sireum," cek lanceukna.

Budak awewe teh, sapanjang bisa keneh ngomong mah, teu eureun-eureun ngawih menta tulung.

Tapi ku lanceukna teu ditilih, marukanana sireum bae.

Tungtungna leg bae budak teh diteureuy buleud, sarta orayna tuluy asup ka jero leuwi.

Lanceukna reuwaseun naker sabab adina repeh bae teu kecet-kecet. Tuluy turun. Barang datang ka handap, manehna kageteun pisan sarta ngira yen adina dihakan oray. Tuluy disusul tapak oray teh. Kabeneran barang nepi ka hiji tempat, orayna kapanggih keur gulang-guling bae, teu bisaun indit. Budak lalaki ngadenge manuk haur disada, pokna, cukrih, cukrih, turih ku pucuk eurih."

Budak lalaki teh gancang ngala pucuk eurih sarta beuteung oray teh diturih.

Gorehel adina kapanggih ti jero beuteung oray, tuluy dibawa balik. Barang datang sok digolerkeun di tengah imah sarta tuluy digeberan ku manehna bari ngawih.

"Geber-geber hihid aing

hihid aing kabuyutan

titinggal nini awaking."

Kerenyed suku budak teh usik. Pok deui lanceukna ngawih.

Kerenyed deui awkna usik; kitu bae satuluyna, nepi ka hirupna deui budak awewe teh.

Gabrug dirontok ku lanceukna bari diciuman, tina sukana sarta omongna, “Nyai, tina maneh geus salamet deui, Akang boga pakaulan, rek lalayaran di leuwi Cipatahunan.”

Sanggeus kitu, isukna tuluy eta budak teh nyieun rakit.

Hairta keneh rakitna anggeus sarta tuluy dipake lalayaran ku duaan di Cipatahunan.

Kocapkeun dina poe eta aya hiji raja eukeur bubujeng diiring ku pamatang-pamatang jeung balad-baladna.

Barang nepi ka lebah nu lalayaran tea, Si Lengser nenjo nu dina rakit tuluy unjukan ka raja, yen aya budak awewe dipaling ku bangsat dina rakit.

“Geuwat paehan bangsatna,” timbalan raja.

Tuluy budak lalaki teh dibaredilan, datang ka maotna, tuluy bangkena dialungkeun ka leuwi.

Ari adina lenggerek bae kapaehan; ku raja tuluy dicandak mulih, kersana rek diangken putra.

Barang sumping ka karaton, budak teh inget deui.

Ku raja budak teh tuluy dipariksa, ti mana asal-usullna, saha nya indung bapa, jeun g saha lalaki nu tadi tea.

Jawabna, “Nun Gusti, abdi teh parantos teu indung teu bapa. Dupi ti rorompok, mung duaan bae sareng punlanceuk nu dipaehan tadi di leuwi tea.”

Barang raja ngadangu piunjuk budak awewe kitu, anjeunna hanjakaleun pisan, tuluy nimbalan ka Si Lengser, ayeuna sia indit ka alun-alun, takol bende, bejakeun ka jalma-jalma, yen minggu hareup urang marak leuwi Cipatahunan, tapi lain ngala laukna, saha-saha nu manggih tulang kudu dikumpulkeun.”

Si Lengser nyembah, tuluy indit, ngemban timbalan raja.

Dina poe Jumaah, leuwi teh dipengkong. Tuluy sakur tulang nu kapanggih, dikumpulkeun sarta disanggakeun ka kangjeng raja.

Budak awewe tuluy nyokot hihid. Tulang-tulang nu meunang ngumpulkeun tea digeberan ku manehna bari ngawih.

“Geber-geber hihid aing
hihid aing kabuyutan
titinggal nini awaking.”

Kitu bae ngawihna nepi ka tujuh kali. Tulang teh ujug-ujug jleg bae jadi deui jalma sarta hirup. Barang ret nenjo ka adina, gabrug silih rangkul, silih cium. Sanggeus kitu, raja mulih ti pamarakan. Budak nu duaan tea dicandak ka nagara sarta diangken putra.

Conto 2

Tema: Pancaindra

Murid sina nuduhkeun sawatara alat pancaindra dina awakna (irung, panon, jeung ceuli). Satuluyna, siswa ditungtun pikeun ngajawab pertanyaan-pertanyaan anu disodorkeun ku guru ngeunaan gunana pancaindra. Siswa oge sina ngabayangkeun kumaha upama Allah swt. teu mere panon ka urang.

Guru nerangkeun fungsi-fungsi pancaindra jeung anggota badan. Upamana, salahsahiji fungsi suku nyaeta pikeun leumpang. Ku ayana dibere suku, urang jadi bisa jalan-jalan.

Satuluyna guru bisa ngawanohkeun lagu jalan-jalan.

JALAN-JALAN

1. Hayu urang jalan-jalan
Mapay sawah jeung tegalan
masing awas tuh, aya solokan
Yu bareng urang luncatan.

2. Hayu urang jalan-jalan
mapay sawah jeung tegalan
sing iatna leuh, jeblog jalanna
kapaksa jengke leumpangna.
3. Hayu urang jalan-jalan
mapay sawah jeung tegalan
urang nyoba tuh, meuntas walungan
leumpangna mapay jambatan.
4. Hayu urang jalan-jalan
mapay sawah jeung tegalan
mipir pasir euh, di sisi jurang
kapaksa kudu ngorondang
5. Hayu urang jalan-jalan
mapay sawah jeung tegalan
tengah poe duh, panas nongtoreng
gancangan leumpang tong meleng.
6. Hayu urang jalan-jalan
Mapay sawah jeung tegalan
awak lesu duh, leumpang geus lila
hayu urang reureuh heula.

Conto 3

Tema: Rumah

Pangajaran bisa dimimitian ku cara murid ngawarnaan gambar imah anu geus disadiakeun ku guru. Satuluyana, murid sina nyaritakeun kaayaan imahna. Guru bisa nyodorkeun pertanyaan-pertanyaan ngeunaan fungsi imah atawa asal dijieunna imah. Malah murid sina nyaritakeun kagiatan anu dilaksanakeun di imah.

Guru bisa nyilokakeun yen di imahna murid teu meunang pasea jeung dulurna . Ulah saperti ucing jeung anjing saperti dina ieu kawih

UCING JEUNG ANJING

Ucing diudag anjing (2X)
 Gog-gog-gog! Gog-gog-gog
 Eong-eong
 Jleng luncat asup ka kebon
 Pagerna ditutupkeun.

Di imahna murid tinangtu osok ulin jeung babaturanana. Ku kituna, guru bisa ngawanohkeun kawih kaulinan barudak saperti ayang-ayang gung, eundeuk-eundeukan, jeung sajabana.

AYANG-AYANG GUNG

1. Ayang-ayang gung (gung)
 gung goongna tarik (rik)
 Rikat arek nyaba (ba)
 Bari kakawihan (han)
 Hantem gogonjakan (kan)
 Kantenan gumbira (ra)
 Rame ku nu seuri (ri)
 Riab ting alabring.
2. Ayang-ayang gung (gung)
 Gung goong kacapi (pi)
 Piraku rek poho (ho)
 Horeng kudu pinter (ter)
 Terang tata-titi (ti)
 Tinangtu waluya (ya)
 Yakin loba sobat (bat)

Batur ubrang-abring.

EUNDEUK-EUNDEUKAN

Eundeuk-eundeukan lagoni
meunang peucang sahiji
leupas deui ku nini
beunang deui ku aki.

Conto 4

Tema: Sekolah

Murid sina nyaritakeun kajadian anu aya dina gambar ti mimiti hiji murid pamitan ka orang tua sabab rek indit ka sakola, kaayaan di jalan, sarta ahirna nepi ka sakola.

Satuluyna, guru nyaritakeun kaayaan murid anu asalna datang ti kulawarga. Indit ka sakola make seragam terus asup ka hiji kelas nyaeta Taman Kanak-kanak . Di sakola loba babaturan, diajar babarengan, ulin babarengan kalawan pinuh ku kagumbiraan. Cindekna, guru nyiptakeun suasana murid jadi akrab sarta ngebrehkeun yen di sakola teh matak pikabetaheun.

Guru nerangkeun yen ayeuna mah muridna teh tos lebet sakola. Ku kituna, murid kedah getol diajar supaya cita-citana laksana.

Patali jeung ieu pangajaran, guru bisa ngawanohkeun kawih lalamunan atawa sajak saperti ieu di handap.

LALAMUNAN

1. Mun abdi pareng nincak dewasa
Bade ngabantu Rukun Tatangga
Gotong royong tur sabilulungan
Trong-trong-trong! Sora kohkol ngelingan.

2. Mun abdi pareng nincak dewasa
Hayang laksana jadi tentara
Ngusir musuh nu rek niat jail
Dor-dor-dor! Musuh paeh dibedil.

3. Mun abdi pareng nincak dewasa
Moal nyaah ka dunya barana
Pakir miskin nu katalangsara
Sok-sok-sok! Rek dibagi sing rata.

KURING HAYANG

Kuring hayang
 enya-nya ngulik pangarti
 keur pibekeleun
 lamun geus sawawa
 da elmu mah
 teu beurat mamawa
     Kuring hayang
     hirup beunghar ku pangabisa
     sangkan jaga teu susah
     nyiar gawe nu mangpaat
     hasilna pikeun babakti
     ka Gusti Nu Maha Suci

Kuring hayang
 mun engke geus cumarita
 mulang tarima ka indung bapa
 jeung bumela ka lemah cai
 tempat kuring gumelar
 Indonesia nu dipicinta.

Conto 5

Tema: Kesehatan

. Guru bisa nanyakeun ngeunaan eta gambar. Upamana ku cara ngajukeun sawatara pertanyaan saperti ieu di handap.

- 1) Nuju naon eta istri teh?
- 2) Naha hidep sok ibak upami bade ka sakola?
- 3) Kumaha upami hidep henteu ibak upami bade ka sakola?
- 4) Jst.

Guru terus nerangkeun perkara kabersihan jeung kasehatan. Siswa bisa diajak nembangkeun pupuh asmarandana.

ASMARANDANA

Eling-eling murangkalih
 kudu apik jeung berseka
 ulah odoh ka panganggo
 mun kotor geuwat seuseuhan
 soeh geuwat kaputan
 ku nu buruk masing butuh
 ka nu anyar masing lebar.

C. PANUTUP

Atikan basa Sunda di Taman Kanak-Kanak diperlukeun pisan pikeun mantuan numuwuhkeun jeung mekarkeun kamampuh dasar siswa dina ngagunakeun basa Sunda, boh dina ngaregepkeun, nyarita, maca, atawa nulis.

Carita-carita atawa lagu-lagu anu ngandung ajén atikan tur loyog jeung tingkat kamekaran murid hade pisan digunakeun pikeun media diajar siswa enggoning mekarkeun pamikiran, sikep jeung kapribadian, katut bakat jeung kreativitas murid.

Pustaka

- Hadi, Ahmad, spk. 1991. *Peperenian*. Bandung: CV Geger Sunten.
- Harianti, Diah. 1995. "Program Kegiatan Belajar Taman Kanak-Kanak 1994". Jakarta: Depdikbud.
- Patmonodewa, Soemaiarti. 1995. "Buku Ajar Pendidikan Prasekolah". Jakarta: Depdikbud.
- Sari, Dini P. Daeng. 1996. "Metode Mengajar di Taman Kanak-Kanak II". Jakarta: Depdikbud.
- Shapiro, Lawrence E. 1997. *Mengajarkan Emotional Intelligence*. Jakarta: PT Gramedia Pustaka Utama.
- Sugiarto T., Mayke. 1995. "Bermain, Mainan, dan Permainan". Jakarta: Depdikbud.
- Suriamiharja, Agus. 1995. "Usulan Rancangan Disertasi". Program Pascasarjana IKIP Bandung.
- Suriamiharja, Agus, spk. 1997. *Padika Pangajaran Basa Sunda di Sakola Dasar*. Bandung: CV Geger Sunten.